

Jakub HORBOWIEC

Uniwersytet w Siedlcach

Institut Nauk o Bezpieczeństwie

jh86399@stud.uws.edu.pl

<https://orcid.org/0009-0005-7175-5501>

<https://doi.org/10.34739/dsd.2023.02.05>

WOJSKA SEPARATYSTYCZNE ORAZ NAJEMNE W DONBASIE I NA KRYMIE PO 2014 A ZWIERZCHNICTWO NAD SIŁAMI ZBROJNYMI FEDERACJI ROSYJSKIEJ – STUDIUM PRZYPADKU

ABSTRAKT: Niniejszy artykuł podejmuje problematykę działań sił zależnych od Federacji Rosyjskiej na terenie Ukrainy po 2014 roku. Celem tej pracy jest naświetlenie kontekstu i wyeksponowanie powiązań rządu Federacji Rosyjskiej z wydarzeniami na Krymie oraz w Donbasie. Autor rozpatruje te wydarzenia w kontekście tak zwanej „maskirovki” czy doktryny Gierasimowa, wzbogacając swoje rozważania ukazaniem szerszego tła stosunków cywilno-wojskowych w Rosji. Omówiono rolę Grupy Wagnera, będącej ważnym elementem działań rosyjskich zarówno przed, jak i po rozpoczęciu tak zwanej specjalnej operacji wojskowej przez Federację Rosyjską. Główne pytanie badawcze brzmi: w jakim zakresie i przy użyciu jakiego katalogu podmiotów Federacja Rosyjska oddziaływała na sytuację we wschodniej Ukrainie od 2014 roku?

SŁOWA KLUCZOWE: aneksja Krymu, Grupa Wagnera, maskirovka, specjalna operacja wojskowa, „zielone ludziki”

SEPARATIST TROOPS AND MERCENARY FORCES IN DONBAS AND CRIMEA AFTER 2014 AND DOMINANCE OVER THE ARMED FORCES OF THE RUSSIAN FEDERATION – A CASE STUDY

ABSTRACT: This article addresses the issue of actions by forces dependent on the Russian Federation in Ukraine after 2014. The aim of this article is to illuminate the context and highlight the factual connections between the Russian government and events in Crimea and Donbas. The author examines these events in the context of the so-called ‘Maskirovka’ or Gerasimov Doctrine, additionally enriching these considerations with a broader background of civil-military relations in Russia. Therefore, an equally important point of consideration in this article is the Wagner Group, a significant element of Russian actions both before and after the initiation of the ‘Special Military Operation’ by the Russian Federation. The primary research question is: to what extent and through what catalog of entities did the Russian Federation influence the situation in eastern Ukraine since 2014?

KEYWORDS: annexation of Crimea, “little green men”, maskirovka, special military operation, Wagner Group

WPROWADZENIE

Ukraina jako państwo, które stanowi samo o sobie, jest tworem stosunkowo nowym, uzyskała suwerenność po upadku Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich w 1991 roku. Pomimo tak krótkiego istnienia ukraińskiej państwowości, miało w tym kraju miejsce wiele stosunkowo ważnych, jak i zagrażających mu wydarzeń. Podział floty czarnomorskiej, demarkacja granicy wschodniej, posiadanie arsenału nuklearnego – te kwestie wpływały na pierwsze lata państwowości Ukrainy, tak jak i wydarzenia, z których można wymienić chociażby Memorandum Budapesztańskie, Pomarańczową Rewolucję, Euromajdan. Szczególne były jednak wydarzenia na Krymie i w Donbasie od 2014 roku, które stanowiły de facto preludium do zapoczątkowanej przez Federację Rosyjską w 2022 roku „specjalnej operacji wojskowej” przeciwko – w narracji rosyjskiej – nazistom i faszystom na Ukrainie.

Sytuacja Ukrainy jest więc ściśle powiązana z Federacją Rosyjską, która to od lat stara się wciągać owo państwo w swoją strefę wpływów. Tym samym nie powinno dziwić oczywiste, acz rzadko podnoszone we właściwym kontekście i świetle, powiązanie wojsk separatystycznych w Donbasie i na Krymie. Szczególnie niedostatecznie analizuje się to w odniesieniu do kwestii generalnej, czyli zwierzchnictwa rosyjskiego przywódcy nad Siłami Zbrojnymi w Federacji Rosyjskiej.

Nieoczywistości powiązań sprzyjało przez pewien czas to, jakim obecnie na arenie międzynarodowej stawiała się Federacja Rosyjska, której przywódcą od wielu lat jest jeden człowiek, stosujący autorytarny styl rządzenia, zwalczający opozycję wieloma metodami (np. opozycjonistów Borisa Niemcowa oraz Aleksieja Nawalnego). To styl rządzenia człowieka wierzącego w argument siły, nie tylko w wewnętrznych, ale również w międzynarodowych stosunkach. Przykładami dążenia do wykorzystania wszelkich dostępnych podmiotów i instrumentów w neomocarstwowej polityce, są Czeczenia czy Gruzja. Stąd znaczenie wszelkich sił bezpieczeństwa, służb oraz wojska jak i każdego podmiotu, który można wykorzystać dla interesu Rosji. Są one ważnym (tak oficjalnym, formalnym, jak i nieoficjalnym, nieformalnym) elementem stabilności reżimu i myślenia o państwowości Federacji. Tak szerokie gromadzenie i wykorzystywanie instrumentarium bezpieczeństwa jest wyrazem syndromu oblężonej twierdzy. Jednak, co pokazała wojna na Ukrainie (i co okazało się korzystne), wyposażenie czy przeszkolenie rosyjskiej armii nie zawsze jest na poziomie zadowalającym. Wynika to dość często z wysokiego współczynnika korupcji w państwie czy też angażowania się osób powiązanych ze służbami czy armią w przestępczość zorganizowaną. Toteż rosyjska armia zasłużyła sobie na tytuł i kategorię „wojsk potiomkinowskich”, wojsk których realna kondycja jest (re)tuszowana przez mistyfikację wielkości, jak to było w przypadku „wiosek potiomkinowskich” w okresie carskim¹. Co do kwestii zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi Federacji Rosyjskiej, nad jakościowym dominują ilościowe (na wzór radziecki) priorytety. Wydaje się, że nie zmieniła tego lansowana na forsowną i innowacyjną, modernizacja SZ FR, sygnowana nazwiskami

---

¹ R.H. Schultz, B. Brimelow, *Russia's Potemkin Army*, 23.05.2022, <https://mwi.westpoint.edu/russias-potemkin-army/> (1.12.2023).

kolejnych ministrów obrony w XXI wieku. Analogia „potiomkinowska” zresztą jest trafna poprzez to, że może być symptomatyczna, w kontekście transparentności i uczciwości relacji na temat stanu armii, przedstawianego Putinowi przez dowództwo wojskowe. Przemawiać może za tym zarówno kondycja, jak i wyposażenie armii najeźdźców, a także konsekwentnie udzielane prezydentowi w tym kontekście rady, a następnie ostrzeżenia Jewgienija Prigożyna – by nie ufał swoim najważniejszym wojskowym².

Kluczowym aspektem i stricte przedmiotem rozważań jest jednak tryb podporządkowania wojsk separatystycznych i wojsk najemnych oraz ich funkcjonowania, w ramach zwierzchnictwem nad Siłami Zbrojnymi Federacji Rosyjskiej jako wyraz hybrydowości rosyjskiej maszyny wojennej oraz enigmatyczności modelu zarządzania nią.

Uwzględniając tło sytuacji problemowej przedmiotowych treści, wykorzystując do jej przetworzenia w stosowne wnioski metod analizy, syntezy i metody porównawczej, jako cel artykułu wybrano: próbę zdiagnozowania mechanizmów nieoficjalnego zwierzchnictwa nad wojskami separatystycznymi i najemnymi jako instrumentu polityki wojennej Putina.

Głównym problemem badawczym niniejszego artykułu jest: w jakim zakresie i przy użyciu jakiego katalogu podmiotów Federacja Rosyjska oddziaływała na sytuację we wschodniej Ukrainie od 2014 roku? Przydatne będzie też rozważenie problemów szczegółowych, tj. jak zmieniły się działania podejmowane na Ukrainie przez Federację Rosyjską po rozpoczęciu „specjalnej operacji wojskowej”, jak również, jakie konsekwencje może mieć wykorzystywanie przez państwo grup najemniczych do realizacji swoich celów? Zasadne jest również zastanowienie się, dlaczego Federacja Rosyjska zdecydowała się początkowo na ukryte oddziaływanie, a nie otwartą zbrojną interwencję.

Na potrzeby sygnalizowanej kompozycji metodologicznej niniejszego artykułu należy sformułować hipotezę roboczą w brzmieniu: Federacja Rosyjska od 2014 roku do rozpoczęcia „Specjalnej Operacji Wojskowej” wykorzystywała siły, środki oraz metody umożliwiające niebezpośrednią oraz nieoficjalną ingerencję w stabilność oraz nienaruszalność integralności terytorialnej wschodniej Ukrainy.

WŁADZE CYWILNE FEDERACJI ROSYJSKIEJ W ODNIESIENIU DO SIŁ ZBROJNYCH

Rozpoczynając rozważania w nakreślonym kontekście, należy dokonać analizy założeń zwierzchnictwa nad siłami zbrojnymi Federacji Rosyjskiej w celu ukazania pewnych zależności pomiędzy siłami separatystycznymi na Ukrainie a wojskami rosyjskimi. Tym samym należy wspomnieć o najważniejszej osobie w państwie, czyli prezydencie. Zgodnie z czwartym rozdziałem Konstytucji Federacji Rosyjskiej prezydent posiada szereg prerogatyw oraz obowiązków w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa. Można wymienić tu takie uprawnienia jak piastowanie stanowiska Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, zatwierdzanie

---

² N. Camut, *Wagner Chief to Putin: Don't trust your top generals*, 9.05.2023, <https://www.politico.eu/article/wagner-chief-yevgeny-prigozhin-to-russia-vladimir-putin-your-top-generals-are-deceiving-you-ukraine-war/> (1.12.2023).

doktryny wojskowej Federacji Rosyjskiej czy też tworzenie Rady Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej oraz kierowanie nią³. Są to naczelné kompetencje, pod którymi kryje się szereg mechanizmów maszyny bezpieczeństwa i obronności, jakimi dysponuje prezydent. Należy więc założyć, iż zarówno legalne jak i nielegalne, w świetle prawa międzynarodowego działania służb oraz wojsk rosyjskich zawsze przeprowadzane są za oficjalną lub nieoficjalną zgodą Władimira Putina⁴.

Nie ulega wątpliwości, że wszelkie działania w Gruzji oraz na Ukrainie były realizowane za przyzwoleniem człowieka chcącego jak najbardziej zwiększyć strefę wpływów Rosji, broniąc przy tym swoich osiągniętych już pozycji. Putin naprzemiennie piastował stanowiska prezydenta oraz premiera, co czyniło go, i nadal czyni, osobą sprawującą niepodzielną władzę w Rosji. Tak więc bez wiedzy obecnego prezydenta Federacji Rosyjskiej nie podejmowano żadnych kluczowych decyzji⁵.

Rozszerzając analizę kwestii obronności, należy podkreślić też rolę Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, na którego czele od 2012 r. stoi generał armii Siergiej Szojgu. W skład ministerstwa wchodzi Sztab Generalny Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, poszczególne zarządy kierownictwa, departamenty, główne dowództwa Wojsk Lądowych, Sił Powietrzno-Kosmicznych i Marynarki Wojennej czy też dowództwa Wojsk Powietrznodesantowych, Rakietowych Przeznaczenia Strategicznego⁶. Fakt, iż ministrem obrony jest wojskowy w czynnej służbie, stoi w całkowitej sprzeczności z teorią stosunków cywilno-wojskowych oraz wynikającą z niej cywilną kontrolą nad armią⁷. Nie jest to jedyna osobliwość w rosyjskim zwierzchnictwie nad siłami zbrojnymi. Warto pamiętać o przeszłości związanej z przynależnością do KGB obecnego prezydenta.

W kontekście eksploracji trybu i instrumentów zabezpieczania strefy wpływów przez Federację Rosyjską warto odnieść się do Doktryny Wojennej Federacji Rosyjskiej z 2014 roku. Sami Rosjanie, również tak jak prezydent, określali, iż ten dokument ma charakter obronny, lecz daje prawo do użycia pewnych środków w momencie, gdy bezpieczeństwo państwa jest zagrożone. Mowa tutaj chociażby o organizacji ćwiczeń wojskowych w pobliżu zagrożonych rejonów, które to można uznać za działania będące ostatecznością, lecz często, biorąc pod uwagę ich scenariusze, są klasyczną projekcją sił. Natomiast sytuacja na Ukrainie, wedle Anatolija Cygana, jest prowokacją zachodnich służb⁸. Uwidacznia się tutaj wciąż żywe zimnowojenne przekonanie o zagrożeniu jakie, stanowi Zachód, również w kontekście ingerencji

---

³ Konstytucja Federacji Rosyjskiej z 1993 roku, art. 83, 87, status prawny na rok 2023.

⁴ J. Potulski, *Rosja Putina – polityczny projekt budowy rosyjskiej państwowości*, „Nowa Polityka Wschodnia” 2011, 1, s. 107-125.

⁵ G. Yudin, *Putin's reactive escalation: how regime architecture affects Russian foreign policy*, 11.02.2022, <https://www.iipvienna.com/new-blog/2022/2/11/putins-reactive-escalation-how-regime-architecture-affects-russian-foreign-policy> (1.12.2023).

⁶ Oficjalna strona Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, Главная: Министерство обороны Российской Федерации, <https://stat.mil.ru/> (20.05.2023).

⁷ R. Pęksa, *Rola sił zbrojnych w państwie. Główne nurty teorii stosunków cywilno-wojskowych*, „Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne” 2012, 9, s. 213.

⁸ M. Urbański, *Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej z 2014 roku - dawny Związek Radziecki w nowej odsłonie?* „Przegląd Geopolityczny” 2015, 13, s. 17-22.

w sprawę Federacji, do czego władza nie chce dopuścić. Ma tu również znaczenie fakt, iż Rosjanie traktują Ukrainę jako swoją strefę wpływów⁹.

Warto poddać analizie obecną sytuację Federacji Rosyjskiej, której Siły Zbrojne Federacji Rosyjskiej, w rzeczywistości nie są do końca zdolne do utrzymywania tak wielkiej strefy wpływów, o jakiej marzy Putin. Po upadku ZSRR liczebność armii nowo utworzonej Federacji stopniowo malała, aby w 2001 roku osiągnąć 977 tysięcy oraz w następnych latach utrzymywać się w okolicy poniżej miliona¹⁰. Warto zauważyć tu pewną zależność, o której świadczyć może spadek nakładów na obronność w latach 90., który jednak od 1998 roku notuje stopniowy wzrost. Każdy rok zaniedbań finansowania w tej dziedzinie to kolejne lata, aby nadrobić stracony potencjał¹¹. Oddzielną kwestią, również w sferze finansowej, jest panująca w rosyjskiej administracji oraz wojsku korupcja. Osiągnęła ona tak wysoki poziom, iż stan rzeczywisty diametralnie odbiega od przedstawianego we wszelkich spisach wyposażenia¹².

Zacofanie przemysłu zbrojeniowego w Rosji wynika ze złej sytuacji gospodarczej kraju, zmniejszenia finansowania tej gałęzi przemysłu w latach 90., opierania się na postsowieckiej infrastrukturze przemysłowej oraz wspomnianej wcześniej korupcji. Siły konwencjonalne Federacji nie stoją w tej chwili na wysokim poziomie technologicznym, opierając się często na dawno wyeksploatowanym sprzęcie, zważywszy na niedobory nowego wyposażenia oraz sprzętu¹³. Dość ciekawą kwestią jest również stosunek do służby wojskowej. Ludzie wywodzący się z biedniejszych regionów czy też, uogólniając, stanowiący niższą warstwę społeczną, widzą w służbie możliwość wyrwania się z ubóstwa. Natomiast bardziej zamożna część społeczeństwa, będąca mniejszością, niechętnie podejmuje służbę w armii. Można zaobserwować ten fakt na podstawie wydarzeń po rozpoczęciu „Specjalnej Operacji Wojskowej”, kiedy to pojawiło się zjawisko ucieczki mężczyzn przed poborem¹⁴.

Sytuacja związana z Ukrainą w 2014 oraz 2022 roku nie powinna dziwić zważywszy na tak zwaną doktrynę Gierasimowa, której nazwa pochodzi od nazwiska Walerija Gierasimowa, od 2012 roku Szefa Sztabu Generalnego Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej. Przed jej wprowadzeniem siły zbrojne FR podczas wojny miały za zadanie odpieranie ataków oraz przeprowadzanie kontruderzeń w przestrzeni lądowej, morskiej oraz powietrznej¹⁵. Ważne jest również podkreślenie, iż to wojna z Gruzją i wnioski z niej płynące w zakresie oceny stosowania

---

⁹ Ibidem, s. 34-35.

¹⁰ T. Grabowski, *Rosyjska siła. Siły Zbrojne i główne problemy polityki obronnej Federacji Rosyjskiej w latach 1991-2010*, Częstochowa 2011, s. 115.

¹¹ Ibidem, s. 116-117.

¹² Ibidem, s. 117-119.

¹³ Ibidem.

¹⁴ T. Rowley, *Russia plans Crackdown on men avoiding the draft*, 11.04.2023, <https://www.opendemocracy.net/en/odr/russia-military-conscription-mobilisation-new-system/> (30.11.2023).

¹⁵ P. Mickiewicz, *Bezpieczeństwo wewnętrzne Federacji Rosyjskiej w rozwiązaniach legislacyjnych i organizacyjnych*, „Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego” 2011, 5, s. 119.

rosyjskiego instrumentarium militarnego stały się przyczynkiem zarówno do reformy wojskowej, jak również doktrynalnej osiągnięcia celów zaczepnych¹⁶.

Założenia doktryny wprowadzonej przez Gierasimowa bardzo dobrze odzwierciedlają sekwencję wydarzeń na Ukrainie, mianowicie mowa tu o rozpoczęciu działań zbrojnych jeszcze w czasie rzekomo trwającego w relacjach stanu pokoju, czyli bez oficjalnego wypowiedzenia wojny. Co warto nadmienić, założono użycie grup paramilitarnych bez przynależności państwowej. Na pierwszy plan wysunęły się bowiem tzw. zielone ludziki w Donbasie i na Krymie. Zastosowanie w tym konflikcie mają również inne założenia tej doktryny, między innymi wywieranie wpływu na społeczeństwo czy też prowadzenie manipulacji informacją czy dezinformacją¹⁷. Ukraina jest swoistym polem doświadczalnym owej teorii, gdzie to Kreml w celu podjudzania społeczeństwa wspierał obie strony, czyli ludność prorosyjską i proukraińskich nacjonalistów, co zakończyło się zajęciem Krymu przez Federację Rosyjską oraz rozpoczęciem walk na wschodzie Ukrainy¹⁸. Jednocześnie sednem instrumentarium hybrydowego (wyjątkowo trudnego do utrzymania w tajemnicy, ale też zachowania szacunku na arenie międzynarodowej przez zwierzchnictwo polityczne, a także mającego wywołać niezadowolenie czy kontrowersje po stronie „instrumentalizowanych podmiotów”) wydaje się być szereg cech korzystnych dla, bądź co bądź cynicznego w swoich działaniach, agresora (m.in.):

- stosowanie rozmytego, polifonicznego, a przy tym symultanicznego instrumentarium destabilizacji,
- możliwość uniknięcia jednoznacznego wskazania agresora,
- możliwość uniknięcia sankcji międzynarodowych trudnych do sformalizowania i uzgodnienia np. przez zróżnicowane pod kątem oceny wydarzeń państwa czy organizacje międzynarodowe,
- duży margines stymulowania nieoficjalnej eskalacji i deeskalacji,
- alibi wobec opinii społecznej np. wojska,
- realizacja zaborczej strategii na arenie międzynarodowej bez unikania ostracyzmu w stosunkach międzynarodowych przez władze państwowe¹⁹.

Rosja stosunkowo często dokonuje pokazów swojej siły. Jako przykład można tu podać ogromne (niegdyś) parady z okazji Dnia Zwycięstwa, dyslokację wojsk w określonych regionach czy też organizowanie wcześniej już wspomnianych manewrów wojskowych, które to niekiedy są przyspieszane z powodu niejasnych okoliczności²⁰. Jest to spowodowane chęcią utrzymywania i poszerzania swojej strefy wpływów, jak i swoistym odstraszeniem państw

---

¹⁶ A. Sorokivska-Obikhod, *Russian information campaign against Georgia: after the war in August 2008. Goals, narratives and actors*, „EJTS European Journal of Transformation Studies” 2022, 10(1), s. 55.

¹⁷ A. Polyakova, M. Bouléque, *The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Executive Summary*, 29.01.2021, <https://cepa.org/comprehensive-reports/the-evolution-of-russian-hybrid-warfare-executive-summary/> (1.12.2023).

¹⁸ B. Sienkiewicz, *Czego Zachód nie rozumie, czyli Doktryna Gierasimowa*, „Kultura Liberalna” 8/2022, <https://www.kulturaliberalna.pl/2022/02/22/sienkiewicz-czego-zachod-nie-rozumie-czyli-doktryna-gierasimowa/> (20.05.2023).

¹⁹ J.C. Bergaust, S.R. Sellevåg, *Improved conceptualising of hybrid interference below the threshold of armed conflict*, 16.10.2023, <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2023.2267478> (1.12.2023).

²⁰ I. Topolski, *Instrument militarny w polityce Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy*, „Wschód Europy” 2016, 2, s. 128-131.

Sojuszu Północnoatlantyckiego, który to w narracji rosyjskiej jest głównym źródłem zagrożenia dla, Federacji Rosyjskiej.

Należy zauważyć, iż propaganda rosyjska, tylko potęguje obecny od dziesięcioleci, syndrom oblężonej twierdzy. Świadczy o tym np. obecność wojsk rosyjskich na Półwyspie Krymskim przed konfliktem z 2014 oraz ich wzmocnienie po jego wystąpieniu. Podobną tendencję zauważyć można w separatystycznych republikach ludowych, gdzie oficerowie FR sprawowali różne funkcje doradcze, sztabowe lub dowódcze w lokalnych formacjach zbrojnych, co pokazuje wielkie zainteresowanie Ukrainą jako strefą, nad którą Federacja Rosyjska chce sprawować kontrolę²¹.

Po tej wstępnej analizie można wysnuć już pierwsze wnioski. Warte odnotowania jest niezwykle aktywne oddziaływanie przez Federację Rosyjską na niektóre państwa sąsiednie (o znaczeniu strategicznym dla neoimperialnych celów Rosji, w tym planowania wojskowego) w celu wciągnięcia ich do swojej strefy wpływów. Owo oddziaływanie w założeniach rosyjskich nie musi mieć charakteru oficjalnego ani legalnego. Użycie grup paramilitarnych, niepowiązanych oficjalnie z Federacją Rosyjską, jest tylko jednym z elementów wpływania na sytuację wewnętrzną innego państwa. Zastosowanie podobnych manewrów jest powodowane również kwestiami praktycznymi, które to dotyczą faktycznych możliwości oraz potencjału Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej, analizowanych we wcześniejszych fragmentach pracy. Jednakowoż tego typu działania niosą za sobą konsekwencje, co zostanie uwidocznione w dalszej części artykułu.

Po pierwsze, były one dla Putina jednak swoistą koniecznością, zważywszy na realną wiedzę o stanie armii i jak się okazało średnio efektywne działania wojsk rosyjskich od 2022 roku oraz brak możliwości przejęcia przez nie kontroli nad całym obszarem Ukrainy²². Po drugie, władze Federacji Rosyjskiej w 2014 roku mogły obawiać się również tego co nastąpiło po rozpoczęciu interwencji w 2022 roku. Mianowicie zjednoczenia państw zachodnich w odniesieniu do wspomagania Ukrainy w sposób polityczny, jak i dotyczący kwestii wyposażenia²³.

„ZIELONE LUDZIKI” CZY SKUTECZNY INSTRUMENT MASKIROVKI?

Rozważając problematykę rosyjskiej polityki wojennej, należy podjąć temat tak zwanej maskirovki. W dosłownym znaczeniu ów zwrot oznacza maskowanie, odnosi się również do doktryny wojskowej polegającej na doprowadzeniu do zaskoczenia przeciwnika przez oszustwo, między innymi przez kamuflaż. Dokładna definicja tego pojęcia występująca w nomenklaturze rosyjskiej to „różnorodne przedsięwzięcia wspierające działania bojowe oraz codzienną działalność wojsk; zestaw powiązanych ze sobą środków organizacyjnych, operacyjno-taktycznych i inżynierijno-technicznych, wykorzystywanych w celu wprowadzenia przeciwnika w błąd

---

²¹ Ibidem, s. 131-134.

²² M. Minkina, *Rosyjskie instrumentarium wpływu, nękania i prowokacji*, Siedlce 2023, s. 10-12.

²³ R. Pszczel, *Konsekwencje inwazji Rosji na Ukrainę dla bezpieczeństwa międzynarodowego – w odniesieniu do NATO i w szerszej perspektywie*, NATO REVIEV, <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2022/07/07/konsekwencje-inwazji-rosji-na-ukraine-dla-bezpieczenstwa-miedzynarodowego-w-odniesieniu-do-nato-i-w-szerzej-perspektywie/index.html> (25.11.2023).

co do obecności, dyspozycji, składu, stanu, działań oraz zamiarów wojsk, a także planów działania”²⁴. Maskirovka jest prowadzona na wszystkich poziomach (strategicznym, operacyjnym i taktycznym) oraz zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Właściwie od 2000 roku Rosja inicjowała proces nadawania informacji charakteru militarnego, nie powinno to dziwić, zważywszy na rozwój systemu bezpieczeństwa informacyjnego, w tym przeczulenia reżimu na punkcie ryzyk, ale także właśnie szans – przestrzeni cyfrowej. Oczywiście maskirovka, uwzględniając ówczesne uwarunkowania technologiczne²⁵.

Należy zwrócić uwagę, że maskirovka została faktycznie zastosowana, czego przykładem są tzw. małe zielone ludziki, czyli dobrze uzbrojeni ludzie w mundurach bez oznaczeń, którymi, co można stwierdzić na podstawie już dostępnych informacji, byli żołnierze rosyjskiego Specnazu, wojsk powietrznodesantowych oraz piechoty morskiej²⁶. Jest to dobitny wyraz tego, jak Federacja Rosyjska usiłuje oddziaływać na poszczególne kraje, nie angażując się przy tym do końca oficjalnie.

Jak się okazało, przytoczone działania jednak nie wystarczyły prezydentowi FR, który zdecydował się w 2022 roku na narracyjnie „tłumaczone” pod kątem nazewnictwa „konieczność” i „powody” tzw. specjalną operację wojskową. Znaczącą rolę w wydarzeniach na Ukrainie odegrała Grupa Wagnera, czyli grupa najemnicza będąca nieoficjalnym wojskiem na usługach prezydenta, przewodzona przez tzw. Kucharza Putina czyli Jewgienija Prigożyna. Oficjalnie jest to prywatna firma wojskowa, jednak nie może być ona tak traktowana, zważywszy na zakres wykonywanych przez nią zadań, charakter jej powiązań ze strukturami państwowymi czy status prawny²⁷. Prigożyn, jako bliski współpracownik Putina, zapewniał mu półpaństwową armię, funkcjonującą obok armii państwowej, tak więc Grupa wykorzystywana jest do realizowania polityki zagranicznej Rosji²⁸.

W kontekście ukraińskim, Grupa Wagnera służyła do destabilizacji sytuacji w kraju. Brała czynny udział w aneksji Krymu oraz w następnych latach aktywnie wspierała siły separatystyczne na terenie Donbasu, poprzez m.in. szkolenie ich, organizowanie oraz zaopatrywanie w sprzęt²⁹. Jej użycie w działaniach na Ukrainie nie powinno dziwić, zważywszy na „dokonania” członków grupy w innych krajach, takich jak Libia, Syria czy Sudan. Jednak w przypadku ukraińskim owa organizacja miała za zadanie przygotować grunt pod rozprzestrzenianie rosyjskich wpływów oraz usuwać wszelkie czynniki to stopujące³⁰. Udział Grupy Wagnera czy „zielonych ludzików” w wydarzeniach na Ukrainie pokazuje, jak realizowana jest przez rosyjskie władze oraz dowództwo wojskowe – traktowana literalnie, a przede wszystkim praktycznie – maskirovka.

---

²⁴ Z. Modrzejewski, *Ewolucja rosyjskiej maskirovki*, „Przegląd Geopolityczny” 2020, 33, s. 66.

²⁵ Ibidem, s. 73-74.

²⁶ Ibidem, s. 74-75.

²⁷ K. Wojnowski, *Odpowiedzialność prywatnych kontraktorów. Przykład udziału Grupy Wagnera w konflikcie zbrojnym rosyjsko-ukraińskim*, „Securo” 2023, 10, s. 43-46.

²⁸ F. Bryjka, *Grupa Wagnera – paramilitarne narzędzie rosyjskich operacji hybrydowych*, „Sprawy Międzynarodowe” 2022, 75, s. 87.

²⁹ Ibidem, s. 82.

³⁰ M. Górka, *The Wagner Group as a Tool of Russian Hybrid Warfare*, „Political Science Yearbook” 2023, 52(2), s. 88-91, 96-96.

Omawiając kwestię półoficjalnej specyfiki działań Federacji Rosyjskiej na terenie Ukrainy w kontekście 2014 r. oraz lat późniejszych, warto podać przykład osoby, którą jest Igor „Strielkow” Girkin. Były funkcjonariusz rosyjskiego FSB, stanowił jeden z ważnych filarów rosyjskiej ingerencji na Ukrainie. Mimo że obecnie uważany bywa już tylko za komentatora politycznego, w pierwszych fazach ukrytych rosyjskich działań, między innymi w Doniecku, Girkin był uznawany za osobę głównodowodzącą prorosyjskimi bojówkami. Finalnie został ogłoszony Ministrem Obrony Donieckiej Republiki Ludowej. Funkcję tę przestał pełnić 14 sierpnia 2014 r. Nie oznaczało to jednak całkowitego wycofania się „Strielkova” z wydarzeń w samowłańczych prorosyjskich republikach³¹.

Girkin, w związku ze swoją ówczesną rolą na usługach reżimu, uznawany jest za zbrodniarza wojennego. Nie ulega wątpliwości, że nie są to bezpodstawne zarzuty. Warty przytoczenia jest incydent z lotem 17 pasażerskiego samolotu Malaysia Airlines, który został zestrzelony 17 lipca 2014 roku. Girkin opublikował wówczas informacje, aby nie przeprowadzać podobnych lotów nad zajmowanymi przez separatystów terenami. Zgodnie z przypuszczeniami potwierdzonymi rozpoznaniem służb i wyrokami sądu – przede wszystkim holenderskiego³² – to Girkin oraz jego podkomendni (Siergiej Dubiński i Leonid Kharczenko) byli winni owego hańbiącego zestrzelenia i śmierci cywilnych ofiar. Oczywiście oskarżony nie przyznał się do winy. Tym bardziej do winy nie poczuwają się przedstawiciele kierownictwa rosyjskiego państwa³³.

Analizując pozycję, jaką zajmował Girkin w samowłańczych prorosyjskich republikach separatystycznych, można zadać pytanie, jak zaangażowany był w wydarzenia nazywane „specjalną operacją wojskową” na Ukrainie. Owo zaangażowanie początkowo nie miało charakteru bezpośredniego, jedynie komentatorsko-narracyjny. Napastnicze wypowiedzi Girkina kierowane do władz Federacji Rosyjskiej, jak i głównodowodzących armią doprowadziły, między innymi, do było aresztowania Girkina za polityczny ekstremizm, którego dopuszczał się, komentując poczynania władz Federacji Rosyjskiej na Ukrainie³⁴.

Jednakże powracając do rozważań dotyczących wydarzeń sprzed tego aresztowania, można stwierdzić, że negatywny stosunek do głównodowodzących „specjalną operacją wojskową” nie przeszkodził jednak Girkinowi w usiłowaniu, w październiku 2022 roku, dołączenia do działań na froncie. Nie przyniosło to jednak zamierzonego efektu. Oczywiście nasuwa się tutaj pytanie, dlaczego próby Girkina wzięcia czynnego udziału w walkach nie powiodły się. Może wynikać to m.in. z możliwości jego schwytania, obciążającego dla reżimu przesłuchania oraz przekazania do osądzenia w Hadze. Przytoczone we wcześniejszym fragmencie rozważań

---

³¹ M. Bruszewski, *Z tzw. Donieckiej Republiki na Kreml? Girkin chce zostać prezydentem Rosji*, 1.09.2023, <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/z-donieckiej-republiki-na-kreml> (5.11.2023).

³² P. Tomica, *„Oni są winni 298 razy”*. *Batalia sądowa w sprawie lotu MH17*, 17.07.2023, <https://mowiacwprost.pl/2023/07/17/oni-sa-winni-298-razy-batalia-sadowa-w-sprawie-lotu-mh17/> (1.12.2023).

³³ Molnar, *Who supports russian terrorist Igor Girkin? Molnar hacked Girkin's website and got all the data*, <https://molnar.com/en/blog/istrelkov> (5.11.2023).

³⁴ M. Bruszewski, *Igor Girkin aresztowany. Legendowanie zbrodniarza? [KOMENTARZ]*, 24.07.2023, <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/igor-girkin-aresztowany-legendowanie-zbrodniarza-komentarz> (5.11.2023).

kwestie dotyczące zestrzelenia samolotu cywilnego to nie jedyne haniebne przewinienie „Strielkowa”. Jest on również oskarżany o wydawanie rozkazów tortur, porwań oraz morderstw na ludności cywilnej Ukrainy³⁵.

Poddając analizie „dokonania” Igora Girkina, można bez wątpliwości stwierdzić, że był on rosyjskim wysłannikiem na terenach separatystycznych prorosyjskich republik. Należy również zauważyć, iż jest to osoba nie bacząca na konsekwencje swoich działań, jak i wyrażania własnych opinii dotyczących zarządzania siłami Federacji Rosyjskiej na Ukrainie. Jest to również postać o zmiennych poglądach, oddająca w pewnym sensie folklor rosyjskiego świata wojskowego, która to z realizatora polityki Putina w samozwańczych separatystycznych republikach stała się opozycjonistą otwarcie krytykującym działania, uważane przez siebie za błędne i niepotrzebne. Nie używał przy tym powściągliwego języka, o czym może świadczyć nazwanie prezydenta Federacji Rosyjskiej „klaunem” czy określenie poczynań Rosyjskiego Ministra Obrony Siergieja Szojgu jako działań „niedbałych”³⁶. Sama wyrazistość wypowiedzi Girkina, może pozostawać frapująca, biorąc pod uwagę los, który spotkał innego krytyka Putina w trakcie wojny – czyli Prigożyna.

Warto odnieść się do kwestii organizacyjnych związanych z wojskami separatystycznymi na Ukrainie. Nie zostały one stworzone z jednolitych struktur, lecz były swoistą mieszanką składającą się między innymi z:

- rosyjskich najemników, członków służb specjalnych i personelu wojskowego,
- marginalizowanych mieszkańców obszarów ekonomicznie zaniedbanych,
- radykalnych grup z Rosji i byłego Związku Radzieckiego, w tym oddziałów kozackich, radykalnych chrześcijan prawosławnych, rosyjskich nacjonalistów i komunistów,
- środowisk kibicowskich,
- dezertersów z sił ukraińskich³⁷.

Przedstawiony skład członków wojsk separatystycznych ukazuje, jak zróżnicowaną były one grupą. Przejęcie bezpośredniej zwierzchności nad nimi, nawet dla strony rosyjskiej, ceniącej działania asymetryczne, okazało się wyzwaniem.

Z powyższych rozważań wynika, jak Federacja Rosyjska, w sposób ukryty, lecz w pełni kontrolowany przez m.in. wysłanników swoich służb specjalnych³⁸, usiłowała wywierać wpływ na suwerenne oraz niepodległe państwo. Ukraina jako byt starający się być państwem

---

³⁵ *Strielkow jest w Moskwie. Próba walki w Ukrainie „nie powiodła się”*, Wprost, 6.12.2022, <https://www.wprost.pl/wojna-na-ukrainie/10992565/strielkow-jest-w-moskwie-proba-walki-w-ukrainie-nie-powiodla-sie.html> (5.11.2023).

³⁶ Reuters, *Ex-separatist commander says Russian military chief 'criminally negligent'*, 13.05.2022, <https://www.reuters.com/world/ex-separatist-commander-says-russian-military-chief-criminally-negligent-2022-05-13/> (5.11.2023).

³⁷ F. Holcomb, *Russia and Ukraine Security Report 3. The Kremlin's Irregular Army: Ukrainian Separatist Order of Battle*, „Institute for the Study of War”, Waszyngton 2017, s. 9-10.

³⁸ T. Bukkvoll, *Russian Special Operations Forces in Crimea and Donbas*, „The US Army War College Quarterly: Parameters” 2016, 46(2), <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2917&context=parameters> (1.12.2023).

niezależnym od Rosji, od lat jest obiektem działań strony rosyjskiej, mających na celu objęcie owego państwa swoją strefą wpływów.

WYKORZYSTANIE SIŁ I ŚRODKÓW ZALEŻNYCH OD PAŃSTWA A UŻYCIE GRUP NAJEMNICZYCH

W kontekście przedmiotu badań niniejszego artykułu, czyli ustalenia, o jakim modelu faktycznej podległości pod rozkazy Kremla mamy do czynienia w przypadku destabilizacji poprzez instrumentarium hybrydowe, konieczne jest wykoncypowanie i wyartykułowanie, czym tak naprawdę były wojska separatystyczne w Donbasie. Obecnie wiadomo, iż oprócz faktycznych separatystów z tamtych regionów Ukrainy w skład owych wojsk wchodziłi członkowie Grupy Wagnera, oddelegowani do tych działań rosyjscy żołnierze, m.in. z wojsk powietrznodesantowych czy też członkowie Sił Operacji Specjalnych Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej. Była to niewątpliwie w pewnym sensie mieszanka z punktu widzenia samego dowodzenia czy cywilnego nadzoru nad wysiłkami wojennymi, z czego najmniejszą wartość bojową, najgorsze wyposażenie, przeszkolenie oraz doświadczenie mieli właśnie stricte ochotnicy-separatyści³⁹.

Antyterrorystyczna operacja, jak określały władze ukraińskie działania militarne Ukrainy na wschodzie kraju, z pewnością nie trwałyby tylu lat, gdyby nie wsparcie ze strony separatystów. Znając aspekt przyczynowo - skutkowy intencji Putina i wydarzeń, które nastąpiły po 24 lutego 2022 r., możemy stwierdzić, że ów konflikt zbrojny uzyskał wówczas status międzynarodowego. Rosja nie była oficjalnie jedną ze stron konfliktu, a zakres, w jakim kontrolowała i miała wpływ na wojska separatystyczne, nie był do stwierdzenia i wykazania w stopniu, jaki umożliwiłby uznanie jej za stronę konfliktu. Oponentem Ukrainy była dobrze zorganizowana i wyekwipowana (a także zaprawiona w boju) grupa zbrojna, a nie inne, rewizjonistyczne państwo⁴⁰.

Federacja Rosyjska oficjalnie zaprzeczała, jakoby jej żołnierze uczestniczyli w konflikcie na terenie Donbasu. Szczególną niekonsekwencję diagnozuje się w przypadku narracji odnoszącej się do Krymu. Podtrzymywano twierdzenie, iż to ludność tam mieszkająca zdecydowała o odłączeniu się od Ukrainy i przejściu pod protekcję Rosji⁴¹ (mimo to później nie przeszkadzało to Putinowi z rozbrajającą szczerością przyznawać, że rosyjskie siły odpowiedziały pomocą na Krymie na wyraźną prośbę separatystów⁴²). W czym oczywiście pomogły wcześniej już wspomniane „zielone ludziki”, w tym przypadku będące żołnierzami sił specjalnych Rosji, bez dystynkcji umożliwiających ich jednoznaczną identyfikację. Usiłowano w ten sposób

---

³⁹ A. Gladii, *Konteksty oraz uwarunkowania ruchu separatystycznego we wschodnim regionie Ukrainy w 2014 roku*, „Refleksje. Pismo naukowe studentów i doktorantów WNPiD UAM” 2016, 13, s. 23-25.

⁴⁰ A. Szpak, *Status „małych zielonych ludzików” w konflikcie zbrojnym na Ukrainie*, „Stosunki Międzynarodowe – International Relations” 2016, 52(1), s. 144.

⁴¹ B. Chappell, M. Memmott, *Putin Says Those Aren't Russian Forces in Crimea*, 4.03.2014, <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2014/03/04/285653335/putin-says-those-arent-russian-forces-in-crimea> (1.12.2023).

⁴² NBC News, *Vladimir Putin Admits Russian Forces Helped Crimea Separatists*, 17.04.2014, <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/vladimir-putin-admits-russian-forces-helped-crimea-separatists-n82756> (1.12.2023).

przekonać, iż owi ludzie, przy określonym faktycznym wyposażeniu, wojskowym nie są członkami Sił Zbrojnych FR, lecz osobami prywatnymi, poruszonymi zrywem separatystycznym, przez co ów konflikt nie mógł być rozpatrywany jako toczony pomiędzy Rosją a Ukrainą⁴³. Faktem jest, iż pomoc ze strony Rosji miała znaczący wpływ na przebieg działań na wschodzie Ukrainy. Jako przykład można tutaj podać zestrzelenie samolotu Ił-76. W wyniku tego zdarzenia śmierć poniosło 49 ukraińskich żołnierzy. Sednem tej niejasnej sytuacji było to, że za swoją działalność członkowie Grupy Wagnera otrzymywali wynagrodzenie. Z dostępnych informacji wynika, iż miesięcznie jeden najemnik zarabiał około 1700 euro⁴⁴.

W kontekście takiego wykorzystania różnych sił przez Rosję na terenie Ukrainy nie powinno dziwić również samo użycie Sił Operacji Specjalnych MOFR podczas zdobywania Półwyspu Krymskiego. Zajęto budynki, w których mieściły się kluczowe instytucje, wspierano prorosyjskie grupy paramilitarnych⁴⁵. Do zadań tej formacji w trakcie zajmowania półwyspu należała również neutralizacja garnizonów wojsk ukraińskich na terenie Krymu. Przy czym wykorzystywane przez nią wyposażenie specjalnie przygotowano tak, aby nie można było tej formacji powiązać z Rosją. Członkowie owych sił nosili ubrania cywilne lub w mundury przypominające, nawet bardziej od rosyjskich, umundurowanie jednostek specjalnych państw Sojuszu Północnoatlantyckiego⁴⁶.

Co warto nadmienić, wykorzystanie sił i środków takich, jak wspomniana wcześniej Grupa Wagnera, i dyferencjacja potencjału wojskowego wiążą się z pewnym zagrożeniem, co ukazały wydarzenia z 23-24 czerwca 2023 r., kiedy to działająca wcześniej na Ukrainie Grupa Wagnera odłączyła się od wojsk rosyjskich i rozpoczęła „marsz na Moskwę” pod przywództwem J. Prigożyna. Wydarzenia te były skutkiem rosnących napięć pomiędzy przywódcą grupy a najwyższymi władzami Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej. W ciągu krótkiego czasu siły Prigożyna zbliżyły się znacząco do Moskwy, zajmując kolejne terytoria, a w pewnym sensie również „rząd dusz” – po stronie społecznej, cywilnej, jak i wojskowej. Sam marsz nie zakończył się jednak sukcesem, z powodu podpisania porozumienia pomiędzy stronami, a część sił buntowniczych została przeniesiona na tereny Białorusi⁴⁷.

Na podstawie analizy przedstawionych informacji można stwierdzić, że przerwanie działań wojsk Prigożyna wyrażało bunt wobec Putina, gdyż było podyktowane niechęcią przywódcy *Grupy* do przelewania rosyjskiej krwi⁴⁸. W ciągu dwóch dni strona, która była jedynie grupą najemniczą, doprowadziła do zdarzeń będących poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa FR. Warty wyeksponowania jest jednak finalny obraz władz Federacji Rosyjskiej, które

---

⁴³ A. Szpak, op. cit., s. 148-145.

⁴⁴ M. Pokrzywińska, „Zielone ludziki” w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej w drugiej dekadzie XXI wieku, „Acta Politica Polonica” 2019, 2, s. 49.

⁴⁵ M. Strzelecki, „Uprzejmi ludzie” czy „zielone ludziki”? Siły Operacji Specjalnych Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej, „Bezpieczeństwo. Teoria i Praktyka” 2017, 3, s. 392.

⁴⁶ Ibidem, s. 408-409.

⁴⁷ Ch. Maynes, *Wagner Group chief says his mercenaries will halt their march on Moscow*, 24.06.2023, <https://www.npr.org/2023/06/24/1184166949/wagner-group-moscow-halting-march-russia>, (20.10.2023).

⁴⁸ Ibidem.

początkowo były zdezorientowane poczynaniami Grupy Wagnera, nie do końca wiedząc, jakie działania przedsięwziąć jako stosowną reakcję. Co za tym idzie, instrument, który początkowo służył celom Rosji bez angażowania oficjalnie sił rosyjskich, później wzmacniający siły Rosji w otwartej wojnie z Ukrainą, ostatecznie zwrócił się przeciwko swojemu mocodawcy. Uwidacznia to zagrożenie, jakim jest wykorzystywanie tego typu grup przez państwa w wypełnianiu swoich celów bez oficjalnego zaangażowania, jak i wspomaganie się nimi w trakcie otwartych konfliktów zbrojnych. Takich wydarzeń nie da się całkowicie przewidzieć, tak jak to się stało w przypadku Kremla.

Późniejsze wydarzenia pokazały, że W. Putin nie wybacza tego typu samowolnych działań, o czym świadczy śmierć J. Prigożyna w „katastrofie lotniczej” 23 sierpnia 2023 roku. Oczywiście było, iż Kreml zakończy „problem” buntu wagnerowców poprzez eliminację przywódcy grupy. Jednak to, że oficjalnie za śmiercią Prigożyna nie stoi Kreml, tylko „splot nieoczekiwanych zdarzeń”, nie powinno dziwić, jeżeli weźmie się pod uwagę tendencje rosyjskie do załatwiania porachunków w białych rękawiczkach⁴⁹.

Siła Grupy Wagnera znacznie osłabiona po śmierci Prigożyna, tak więc zmuszono wówczas pozostałych członków organizacji do podpisania przysięgi wierności Federacji Rosyjskiej. Były przywódca grupy sprzeciwiał się temu krokowi, o czym świadczą jego nieprzychylnie poglądy dotyczące Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej. Jednakże nie wszyscy członkowie Grupy Wagnera zdecydowali się na podpisanie przedstawionego wcześniej zobowiązania, zamiast tego dołączając do innych prywatnych grup wojskowych⁵⁰.

Z dotychczasowych rozważań wynika, iż Grupa Wagnera była liczącą się siłą w konflikcie Rosja – Ukraina. Nawet po śmierci w katastrofie lotniczej jej głównego przywódcy Jewgienija Prigożyna, jak i równie ważnych Dimitrija Utkina, i Walerija Czekałowa, Grupa wciąż wiele znaczyła w rozgrywkach cywilnych i wojskowych w Rosji. Należało jedynie znów nadać wagnerowcom odpowiedni kierunek. Ułatwić to mogło namaszczenie przez Prigożyna w testamencie swego syna jako głównego spadkobiercy majątku. Wedle doniesień Paweł Prigożyn niedługo po objęciu przywództwa nad grupą rozpoczął negocjacje dotyczące możliwości powrotu Grupy Wagnera na front ukraiński⁵¹.

W tym kontekście warto nadmienić, że chęć kontynuowania współpracy przez syna Prigożyna z wojskami Federacji Rosyjskiej może być uznana za zastanawiającą, zważywszy chociażby na niejasne przyczyny śmierci byłego „Kucharza Putina”. Zgodnie z podawanymi oficjalnie przekazami, władze Federacji Rosyjskiej nie miały nic wspólnego ze śmiercią ludzi, których siły rozpoczęły „marsz na Moskwę”. Należy jednak założyć, iż młody przywódca, Paweł Prigożyn, nie

---

⁴⁹ *Putin poinformował o wynikach śledztwa w sprawie katastrofy samolotu Prigożyna*, RP.pl, 5.10.2023, <https://www.rp.pl/polityka/art39226311-putin-poinformowal-o-wynikach-sledztwa-w-sprawie-katastrofy-samolotu-prigozyna> (20.10.2023).

⁵⁰ *Explainer: Wagner group - Is it back? Who controls it?*, Reuters, 29.09.2023, <https://www.reuters.com/world/europe/is-russias-wagner-back-2023-09-29/> (5.11.2023).

⁵¹ T. Cobham, *Wagner succession: Yevgeny Prigozhin's son 'set to be next mercenary boss'*, 2.10.2023, <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/wagner-pavel-prigozhin-putin-russia-ukraine-b2422174.html> (5.11.2023).

chcąc powtórzyć błędu swoich poprzedników, zamierzał podejmować decyzje odpowiadające wizji, także nowej „podmiotowości” tej grupy, forsowanej przez władze Federacji Rosyjskiej.

Konstatując fragmentarycznie ten aspekt rozważań, należy podkreślić, iż cała ta sekwencja wydarzeń związanych z hybrydowym modelem maszyny wojennej i hybrydowego zwierzchnictwa Putina nad różnymi podmiotami realizującymi mocarstwowe zapędy Rosji, wydaje się mieć oczywiste konsekwencje dla wiarygodności zapewnień Rosji. Należy do nich przede wszystkim zdemaskowanie wraz z upływem czasu wszystkich prób wypierania jakiegokolwiek udziału Rosji w erozji ukraińskiej suwerenności i integralności terytorialnej przed 2023 r. Choć nawet blisko 700 dni wojny jest traktowane jako specjalna operacja wojskowa, nie inwazja, to trudno zanegować fakt, że jest to drugi etap działań wojennych, który musiał zostać zainicjowany, bo działania od 2014 roku oceniane były na Kremlu za niewystarczające. Ponadto, argumentem koronnym w zakresie prowadzonych ustaleń jest fakt ostatecznego przejścia pod oficjalne i bezpośrednie zwierzchnictwo rosyjskie Grupy Wagnera, która wcześniej miała być na Ukrainie z własnej woli⁵².

PODSUMOWANIE

Federacja Rosyjska pod rządami Putina jest państwem, które przy pomocy wszelkich środków usiłuje poszerzać swoją strefę wpływów do skali, która mogłaby przypominać tę z okresu zimnowojennego oraz utrzymywać ją za wszelką cenę. Nie jest to jednak możliwe, zważywszy na przynależność niektórych państw do NATO i Unii Europejskiej. Kanony cywilnej kontroli nad siłami zbrojnymi znane nam chociażby z kręgu państw zachodnich, gwarantujące określone standardy wykorzystania wojsk, były agent KGB jako głowa państwa instrumentalizuje, realizując mocarstwowe plany. Stąd m.in. opłacanie prywatnej armii w konflikcie, w który Rosja nie chciała się oficjalnie angażować, oraz wysłanie do walki własnych żołnierzy bez oznaczeń. Państwo demokratyczne nie działałoby w ten sposób. O odmienności standardów cywilnej kontroli nad armią np. w Polsce i Rosji, świadczy również tryb wysyłania żołnierzy do działań wojennych. Osią tego odmiennego podejścia do podmiotowości żołnierzy, oraz perspektywy ich poświęcenia dla ojczyzny było to, że żołnierze Federacji Rosyjskiej nie zostali oficjalnie wysłani na teren Ukrainy. Tym samym nie powinni być traktowani jako żołnierze, jednak w jakiś sposób ich ciała musiały powracać do Rosji. W jakiś sposób musieli oni tłumaczyć nieobecność przy swoich rodzinach. Teoretycznie za tego typu działania nie powinny być nadawane żadne odznaczenia, przyznawane renty czy wynagrodzenia. Z praktycznego punktu widzenia to wciąż byli rosyjscy żołnierze działający pod rozkazem.

Wszystkie przedstawione powyżej fakty ukazują zmaterializowanie się w zmaganiach o rosyjską mocarstwowość – głównie na Ukrainie – maskirovki oraz doktryny Gierasimowa, ale także swoistą niespójność Doktryny Wojennej Federacji Rosyjskiej, w ramach której

---

⁵² P. Sauer, *How Russia is recruiting Wagner fighters to continue war in Ukraine*, 9.11.2023, <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/09/how-russia-recruiting-wagner-fighters-continue-war-ukraine> (1.12.2023).

wojska rosyjskie miały bronić kraju przed zagrożeniem, a nie stwarzać je w innym kraju destabilizując go. Wykorzystano w tym celu nie tylko siły regularne, ale również Siły Operacji Specjalnych Ministerstwa Federacji Rosyjskiej, których sama nazwa świadczy o przynależności państwowej. Oprócz niejawnego wykorzystania sił zbrojnych warto podkreślić również wykorzystanie na tak szeroką skalę grupy najemniczej, zapewne w celu minimalizowania strat we własnych siłach zbrojnych, które trzeba było w końcu uzupełniać kolejnymi, kontrowersyjnymi z punktu widzenia społecznego – mobilizacjami i poborem.

Za brakiem przypadkowości realnego wspierania działań zbrojnych przez Kreml świadczy również to, że same separatystyczne republiki również nie kryły się z faktem, iż są prorosyjskie, o czym również informuje fakt aneksji Donieckiej, jak i Ługańskiej Republiki Ludowej przez Rosję. Dokonano tego przy pomocy referendum, które nie są uznawane przez społeczność międzynarodową. Ponadto ta kooperacja miała swoją kontynuację podczas „zwrócenia się” o pomoc do moskiewskiego protektora w przededniu inwazji w 2022 roku.

O „nieoficjalnym zwierzchnictwie” Putina nad siłami destabilizującymi Ukrainę od 2014 roku, jak i po 2022 r. świadczy ponadto fakt zwrócenia się przeciwko władzom Federacji Rosyjskiej zarówno w sposób militarny, czego przykładem są działania Jewgienija Prigożyna, (które przypłacił życiem), a co za tym idzie Grupy Wagnera, jak i czysto werbalny i polityczny, tak jak uczynił to Igor „Strielkow” Girkin, krytykując pewne decyzje oraz działania przedsięwzięte na terenie Ukrainy już w trakcie trwania „specjalnej operacji wojskowej”. Dokona tego publicznie, wiedząc, iż przekaz dotrze do władz Kremla. Między innymi za to w lipcu 2023 roku został aresztowany. Jednak działania zarówno Prigożyna, jak i Girkina zostały zainicjowane dopiero po rozpoczęciu otwartego konfliktu pomiędzy Federacją Rosyjską a Ukrainą, a nie w trakcie ukrytych działań sił rosyjskich na terenie Ukrainy między 2014 a 2022 rokiem.

Powyższe stwierdzenia potwierdzają zatem hipotezę przedstawioną w części metodologicznej artykułu. Do rozpoczęcia tak zwanej „Specjalnej Operacji Wojskowej” Federacja Rosyjska wykorzystywała siły, środki oraz metody umożliwiające niebezpośrednią oraz nieoficjalną ingerencję w stabilność i nienaruszalność terytorium wschodniej Ukrainy. Co za tym idzie, po rozpoczęciu wydarzeń z roku 2022, których to strona rosyjska nie chce nazywać wojną, działania Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej nie miały już charakteru ukrytego, lecz frontalnej inwazji, wystąpienia przeciwko wojskom ukraińskim.

Podsumowując powyższe rozważania oraz odnosząc się do stawianych tez, trzeba podkreślić, że nie bez powodu postawiony problem nie analizuje oczywistej kwestii, czy *Federacja Rosyjska ingerowała w sytuację na Ukrainie*, lecz stanowi początek dyskursu, w jaki sposób *ta ingerencja przebiegała na przestrzeni lat*. Nie ulega wątpliwości, iż Federacja Rosyjska miała znaczący wpływ na wydarzenia dziejące się na Ukrainie od 2014 roku, pomimo prób skrupulatnego tuszowania swojej ingerencji na terytorium tego kraju.

Analizując wydarzenia z 2022 roku, można wyciągnąć wnioski dotyczące zaprzestania przez Federację Rosyjską działań ukrytych. Warto zauważyć w tym kontekście, że otwarty konflikt został jednak zainicjowany po wielu latach od czasu wydarzeń w Donbasie oraz na Krymie. Można

poprzez to wnioskować, że zainicjowanie jawnej oraz otwartej agresji było ostatecznością dla Putina. Powracając kluczowych dla artykułu kwestii działań ukrytych, można stwierdzić, że jedną z długofalowych ich konsekwencji było wystąpienie grupy Wagnera, przeciwko swojemu dotychczasowemu mocodawcy. Co za tym idzie, wydarzenie to należy rozumieć jako konsekwencję wypracowanego od tamtego momentu status quo, w tej hybrydzie zwierzchnictwa nad Siłami Zbrojnymi, używanymi do celów agresji. Wydarzenia te, pokazują, że formuła dopuszczalnej współpracy, w której zarówno nieoficjalny mocodawca, jak i „tajemniczy” realizatorzy działań zbrodniczych osiągają obopólne korzyści – szybko się wyczerpuje. Może to przyczynić się do przemijania i upadku władzy stosującej tego typu metody.

BIBLIOGRAFIA

- Berghaust Julie Celine, Sellevåg Stig Rune. 2023. Improved conceptualising of hybrid interference below the threshold of armed conflict. 26.10.2023. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2023.2267478>.
- Bruszewski Michał. 2023. Igor Girkin aresztowany. Legendowanie zbrodniarza? [Komentarz]. 24.07.2023. <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/igor-girkin-aresztowany-legendowanie-zbrodniarza-komentarz>.
- Bruszewski Michał. 2023. Z tzw. Donieckiej Republiki na Kreml? Girkin chce zostać prezydentem Rosji. 01.09.2023. <https://defence24.pl/wojna-na-ukrainie-raport-specjalny-defence24/z-donieckiej-republiki-na-kreml>.
- Bryjka Filip. 2022. „Grupa Wagnera - paramilitarne narzędzie rosyjskich operacji hybrydowych”. *Sprawy Międzynarodowe* 75(2): 67-89.
- Bukkvoll Tor. 2016. „Russian Special Operations Forces in Crimea and Donbas”. *The US Army War College Quarterly: Parameters* 2(46): 13-21. <https://press.armywarcollege.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2917&context=parameters>.
- Camut Nicolas. 2023. Wagner Chief to Putin: Don't trust your top generals. 9.05.2023. <https://www.politico.eu/article/wagner-chief-yevgeny-prigozhin-to-russia-vladimir-putin-your-top-generals-are-deceiving-you-ukraine-war/>.
- Chappell Bill, Memmott Mark. 2014. Putin Says Those Aren't Russian Forces in Crimea, 4.03.2014. <https://www.npr.org/sections/thetwo-way/2014/03/04/285653335/putin-says-those-arent-russian-forces-in-crimea>.
- Cobham Tara. 2023. Wagner succession: Yevgeny Prigozhin's son 'set to be next mercenary boss'. 2.10.2023. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/wagner-pavel-prigozhin-putin-russia-ukraine-b2422174.html>.
- Gładii Andrzej. 2016. „Konteksty oraz uwarunkowania ruchu separatystycznego we wschodnim regionie Ukrainy w 2014 roku”. *Refleksje. Pismo naukowe studentów i doktorantów WNPiD UAM* 13: 21-39.
- Górka Marek. 2023. „The Wagner Group as a Tool of Russian Hybrid Warfare”. *Polish Political Science Yearbook* 52(2): 83-98.
- Grabowski Tomasz. 2011. *Rosyjska siła. Siły Zbrojne i główne problemy polityki obronnej Federacji Rosyjskiej w latach 1991-2010*. Częstochowa: Instytut Geopolityki.

- Holcomb Franklin. 2017. „Russia and Ukraine Security Report 3. The Kremlin’s Irregular Army: Ukrainian Separatist Order of Battle”. Waszyngton: Institute for the Study of War.
- Konstytucja Federacji Rosyjskiej z 1993 r. - status prawny na rok 2023.
- Maynes Charles. 2023. Wagner Group chief says his mercenaries will halt their march on Moscow. 24.06.2023. <https://www.npr.org/2023/06/24/1184166949/wagner-group-moscow-halting-march-russia>.
- Mickiewicz Piotr. 2011. „Bezpieczeństwo wewnętrzne Federacji Rosyjskiej w rozwiązaniach legislacyjnych i organizacyjnych”. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego* 5: 114-132.
- Minkina Mirosław. 2023. Rosyjskie instrumentarium wpływu, nękania i prowokacji. Siedlce: Wydawnictwo Naukowe UPH.
- Modrzejewski Zbigniew. 2020. „Ewolucja rosyjskiej maskirovki”, *Przegląd Geopolityczny* 33: 65-79.
- Molfar. 2023. Who supports russian terrorist Igor Girkin? Molfar hacked Girkin's website and got all the data. <https://molfar.com/en/blog/istrelkov>.
- NBC News. Vladimir Putin Admits Russian Forces Helped Crimea Separatists. 17.04.2014. <https://www.nbcnews.com/storyline/ukraine-crisis/vladimir-putin-admits-russian-forces-helped-crimea-separatists-n82756>.
- Oficjalna strona Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej. Главная: Министерство обороны Российской Федерации. Главная: Министерство обороны Российской Федерации. In: <https://stat.mil.ru/>.
- Pęksa Rafał. 2012. „Rola sił zbrojnych w państwie. Główne nurty teorii stosunków cywilno-wojskowych”. *Doctrina. Studia Społeczno-Polityczne* 9: 211-237.
- Pokrzywińska Marlena. 2019. „»Zielone ludziki« w polityce zagranicznej Federacji Rosyjskiej w drugiej dekadzie XXI wieku”. *Acta Politica Polonica* 2: 45-53.
- Polyakova Alina, Boulègue Mathieu. 2021. The Evolution of Russian Hybrid Warfare: Executive Summary. 29.01.2021. <https://cepa.org/comprehensive-reports/the-evolution-of-russian-hybrid-warfare-executive-summary/>.
- Potulski Jakub. „Rosja Putina – polityczny projekt budowy rosyjskiej państwowości”. *Nowa Polityka Wschodnia* 1: 107-125.
- Przczel Robert. 2022. „Konsekwencje inwazji Rosji na Ukrainę dla bezpieczeństwa międzynarodowego – w odniesieniu do NATO i w szerszej perspektywie”. *NATO REVIEW*. 7.07.2022. <https://www.nato.int/docu/review/pl/articles/2022/07/07/konsekwencje-inwazji-rosji-na-ukraine-dla-bezpieczenstwa-miedzynarodowego-w-odniesieniu-do-nato-i-w-szerszej-perspektywie/index.html>.
- Reuters. 2023. Explainer: Wagner group - Is it back? Who controls it? 29.09.2023. In: <https://www.reuters.com/world/europe/is-russias-wagner-back-2023-09-29/>.
- Reuters. 2022. Ex-separatist commander says Russian military chief 'criminally negligent'. 13.05.2022. In: <https://www.reuters.com/world/ex-separatist-commander-says-russian-military-chief-criminally-negligent-2022-05-13/>.
- Rowley Thomas. 2023. Russia plans Crackdown on men avoiding the draft, 11.04.2023. <https://www.opendemocracy.net/en/odr/russia-military-conscription-mobilisation-new-system/>.

- RP.pl. 2023. Putin poinformował o wynikach śledztwa w sprawie katastrofy samolotu Prigożyna, 05.10.2023, <https://www.rp.pl/polityka/art39226311-putin-poinformowal-o-wynikach-sledztwa-w-sprawie-katastrofy-samolotu-prigozyna>.
- Sauer Pjotr. 2023. How Russia is recruiting Wagner fighters to continue war in Ukraine, 09.11.2023. In: <https://www.theguardian.com/world/2023/nov/09/how-russia-recruiting-wagner-fighters-continue-war-ukraine>.
- Schultz Richard H., Brimelow Benjamin. 2022. Russia's Potemkin Army. 23.05.2022. In: <https://mwi.westpoint.edu/russias-potemkin-army/>.
- Sienkiewicz Bartłomiej. 2022. „Czego Zachód nie rozumie, czyli Doktryna Gierasimowa”. Kultura Liberalna 8 In: kulturaliberalna.pl/2022/02/22/sienkiewicz-czego-zachod-nie-rozumie-czyli-doktryna-gierasimowa/.
- Sorokivska-Obikhod Ariadna. 2022. „Russian information campaign against Georgia: after the war in august 2008. Goals, narratives and actors”. *EJTS European Journal of Transformation Studies* 10(1): 52-77.
- Strzelecki Michał. 2017. „»Uprzejmi ludzie« czy »zielone ludziki«? Siły Operacji Specjalnych Ministerstwa Obrony Federacji Rosyjskiej”. *Bezpieczeństwo. Teoria i praktyka* 3: 383-413.
- Szpak Agnieszka. 2016. „Status »małych zielonych ludzików« w konflikcie zbrojnym na Ukrainie”. *Stosunki Międzynarodowe – International Relations* 52(1): 133-153.
- Tomica Piotr. 2023. „Oni są winni 298 razy”. *Batalia sądowa w sprawie lotu MH17*, 17.07.2023. W: <https://mowiacwprost.pl/2023/07/17/oni-sa-winni-298-razy-batalia-sadowa-w-sprawie-lotu-mh17/>.
- Topolski Ireneusz. 2016. „Instrument militarny w polityce Federacji Rosyjskiej wobec Ukrainy”. *Wschód Europy* 2/2016: 123-143.
- Urbański Marcin. 2015. „Doktryna wojenna Federacji Rosyjskiej z 2014 roku - dawny Związek Radziecki w nowej odsłonie?”. *Przegląd Geopolityczny* 13: 17-35.
- Wojnowski Kamil. 2023. „Odpowiedzialność prywatnych kontraktorów. Przykład udziału Grupy Wagnera w konflikcie zbrojnym rosyjsko-ukraińskim”. *Securo* 10/2023: 41-54.
- Wprost. 2023. Strielkow jest w Moskwie. Próba walki w Ukrainie „nie powiodła się”. 6.12.2022. <https://www.wprost.pl/wojna-na-ukrainie/10992565/striekow-jest-w-moskwie-proba-walki-w-ukrainie-nie-powiodla-sie.html>.
- Yudin Greg. 2022. Putin's reactive escalation: how regime architecture affects Russian foreign policy. 11.02.2022. <https://www.iipvienna.com/new-blog/2022/2/11/putins-reactive-escalation-how-regime-architecture-affects-russian-foreign-policy>.